УДК 821.161.3«1920/1930»

І. У. Каляда
Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ ЯК ВЫЗНАЧАЛЬНЫ ФАКТАР ПАЛІТЫКІ БЕЛАРУСІЗАЦЫІ

У артыкуле разглядаюцца пытанні станаўлення беларускай дзяржаўнасці, узбуйнення тэрыторыі БССР, што стала вызначальнымі фактарамі палітыкі беларусізацыі, якая ажыццяўлялася ў 1920-я – 1930-я гг. у Беларусі.

Вытокі беларусізацыі – у разгортванні беларускага нацыянальнага руху, праграмных палажэннях нацыянальных партый, пошуку форм нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва, што адбываўся ў сутыкненні розных поглядаў і меркаванняў. Сваю ролю тут адыграла і з'яўленне беларускага перыядычнага друку, дзейнасць урада БНР, абвяшчэнне БССР. У 1920-я гады беларусізацыя набыла статус дзяржаўнай палітыкі.

Канстатуецца, што з павелічэннем колькасці нацыянальна свядомай інтэлігенцыі назіраліся якасныя зрухі ў далейшым паглыбленні яе самасвядомасці. Разначынная інтэлігенцыя становіцца носьбітам дэмакратычных ідэй у спалучэнні з ідэямі нацыянальнага адраджэння. Роля інтэлігенцыі, цалкам адданай нацыянальнай ідэі, надзвычай высока праяўляецца ў фарміраванні этнічнай самасвядомасці простых людзей.

Робіцца выснова аб тым, што беларусізацыя абудзіла да актыўнага нацыянальнага жыцця шырокія колы беларускага насельніцтва. За няпоўнае дзесяцігоддзе былі створаны нацыянальная асвета і даследчыя ўстановы, нацыянальны тэатр і кіно; з'явілася пакаленне маладых беларускіх пісьменнікаў і мастакоў; шырока вялося вывучэнне гісторыі і культуры беларускага народа.

Ключавыя словы: беларусізацыя, нацыянальная ідэя, нацыянальна-культурнае будаўніцтва, дзяржаўнасць, узбуйненне, тэрыторыя, самасвядомасць.

Для цытавання: Каляда І. У. Станаўленне беларускай дзяржаўнасці як вызначальны фактар палітыкі беларусізацыі // Труды БГТУ. Сер. 6, История, философия. 2024. № 2 (287). С. 51–55.
DOI: 10.52065/2520-6885-2024-287-9.

I. U. Kalyada
Belarusian State Technological University

ESTABLISHMENT OF THE BELARUSIAN STATE AS A DETERMINING FACTOR OF BELARUSIZATION POLICY

The article examines the issues of the establishment of Belarusian statehood, the expansion of the territory of the BSSR, which became the determining factors of the Belarusianization policy, which was carried out in the 1920s and 1930s in Belarus.

The origins of Belarusianization are in the development of the Belarusian national movement, in the program provisions of national parties, in the search for forms of nation-state construction, which took place in the clash of different views and opinions. The appearance of the Belarusian periodical press, the activities of the government of the BNR, and the proclamation of the BSSR also played a role here. In the 1920s, Belarusianization acquired the status of state policy.

With the increase in the number of nationally conscious intelligentsia, qualitative shifts in the further deepening of their self-awareness were observed. The diverse intelligentsia becomes the bearer of democratic ideas combined with the ideas of national revival. The role of the intelligentsia, fully committed to the national idea, is extremely prominent in the formation of the ethnic self-consciousness of ordinary people.

Belarusianization awakened wide circles of Bedarus population to an active national life. In less than a decade, national education and research institutions, national theater and cinema were created; a generation of young Belarusian writers and artists appeared; the history and culture of the Belarusian people were widely studied.

Keywords: Belarusianization, national idea, national and cultural construction, statehood, expansion, territory, self-awareness.

For citation: Kalyada I. U. Establishment of the Belarusian state as a determining factor of Belarusization policy. *Proceedings of BSTU, issue 6, History, Philosophy*, 2024, no. 2 (287), pp. 51–55 (In Belarusian).
DOI: 10.52065/2520-6885-2024-287-9.

Уводзіны. Беларусізацыя – адна з найбуйнешых з’яў нашай гісторыі, якая найбольш актыўна праводзілася ў 1920-я гг. як шырокамаштабная дзяржаўная кампанія нацыянальна-культурнага будаўніцтва. Яна мела ў сваёй аснове грунтоўную тэарэтычную распрацоўку і эфектыўную сістэму кіравання.

Разгортванне беларускага нацыянальна-вызваленчага руху ў пачатку XX ст., ідэі беларускага нацыянальнага адраджэння, якія знайшлі сваё афармленне ў праграмах беларускіх нацыянальных дэмакратычных і сацыялістычных партый, стварэнне беларускай дзяржаўнасці, узбуйненне тэрыторыі Беларусі ў 1924 і 1926 гг. – гэта асноўныя перадумовы беларусізацыі.

З павелічэннем колькасці нацыянальна свядомай інтэлігенцыі назіраліся якасныя зрухі ў далейшым паглыбленні яе самасвядомасці. Разначынная інтэлігенцыя становіцца носьбітам дэмакратычных ідэй у спалучэнні з ідэямі нацыянальнага адраджэння. Роля інтэлігенцыі, цалкам адданай нацыянальнай ідэі, надзвычай высока праяўляецца ў фарміраванні этнічнай самасвядомасці простых людзей. Многія прадстаўнікі тагачаснай беларускай інтэлігенцыі добра разумелі месца культуры і мовы ў нацыянальна-вызваленчым руху і ўсяляк яму садзейнічалі. І, дзякуючы гэтаму, усё больш шырокія колы беларускага грамадства разумелі неабходнасць самастойнага нацыянальнага развіцця, дзяржаўнага самавызначэння беларускага народа.

Асноўная частка. Беларуская нацыянальная ідэя была канкрэтызавана і аформлена ў перыяд Першай сусветнай вайны, Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый 1917 г. у праграмных палажэннях нацыянальных партый, якія актыўна ўключыліся ў барацьбу за стварэнне беларускай дзяржаўнасці.

Пошук форм нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва адбываўся ў сутыкненні поглядаў і меркаванняў. Кіраўнікі Паўночна-Заходняга абкама РКП(б) Мяснікоў А., Кнорын В., Ландэр К. і інш. лічылі, што беларускія губерні павінны ўвайсці ў склад РСФСР як заходняя вобласць Расіі. Так, В. Кнорын (на той час кіраўнік Часовага ўрада Беларусі, сакратар ЦК КП(б)Б)), адстойваючы такое меркаванне, у кастрычніку 1918 г. пісаў: «Мы лічым, што беларусы не з’яўляюцца нацыяй, і тыя этнічныя асаблівасці, што аддзяляюць іх ад астатніх рускіх, павінны быць забытыя» [1, с. 13].

Такія погляды былі абумоўлены ідэяй, якую падзялялі ў той час многія дзеячы бальшавіцкай партыі, – ідэяй адзінай і непадзельнай Расіі, адзінага народа, у склад якога павінны ўвайсці ўсе суседнія народы. Зразумела, што пакуль такая думка заставалася пануючай у кіруючых колах, усялякія спробы беларусізацыі былі асуджаны на правал.

Спадзеючыся пабудаваць самастойную Беларусь у адпаведнасці з Дэкларацыяй правоў народаў Расіі, дзеячы беларускага нацыянальнага руху спрабуюць стварыць свае органы ўлады. У лістападзе 1917 г. выканкамы Вялікай Беларускай Рады, Цэнтральнай Белвайскрады выдалі адозву «Да ўсяго народа беларускага», у якой прапанавалі праграму нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва (абвяшчэнне Беларусі дэмакратычнай рэспублікай, яе федэрацыя з Расіяй і іншымі суседнімі рэспублікамі з адпаведным размежаваннем правоў краявых і федэральных улад і інш.), аб’яўлялі скліканне з’езда прадстаўнікоў беларускага народа.

Першы Усебеларускі з’езд (снежань 1917 г.) прыняў рашэнне аб стварэнні органа краёвай улады – Усебеларускага савета сялянскіх, рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Аднак пасля таго, як з’езд паспрабаваў набыць усю паўнату ўлады, быў разагнаны загадам СНК Заходняй вобласці.

Незалежніцкія тэндэнцыі ў беларускім руху ўзмацніліся пасля падпісання Савецкай Расіяй Брэсцкага міру ў 1918 г. Падзел Беларусі, акупацыя ўсходняй часткі краіны з Мінскам уключна завяршылі канчатковае выспяванне і самавыяўленне ідэі суверэннай Беларускай дзяржавы.

Абвяшчэнне Беларускай народнай рэспублікі, дзейнасць яе ўрада сталі важным этапам культурна-нацыянальнага адраджэння. Бясспрэчны ўклад дзеячаў БНР у развіццё беларускай мовы, культуры, асветы, падрыхтоўку беларускіх нацыянальных кадраў, фарміраванне нацыянальнай свядомасці беларусаў. Культурная спадчына БНР у значнай сваёй частцы была ўключана ў працэс будаўніцтва Савецкай Беларусі, у палітыку беларусізацыі 1920-х гг., у ажыццяўленні якой самы актыўны ўдзел прынялі былыя дзеячы БНР – М. Доўнар-Запольскі, А. Смоліч, Я. Лёсік, А. Цвікевіч, С. Некрашэвіч.

Зразумела, што дасягнуць рэальнай незалежнасці, калі тэрыторыя краіны знаходзілася пад акупацыяй нямецкіх войскаў, было немагчыма. За межамі Беларусі, на тэрыторыі Расіі, значную падрыхтоўчую працу па ўтварэнні Беларускай дзяржавы вёў Беларускі нацыянальны камісарыят (арганізаваны ў лютым 1918 г. пры Народным камісарыяце па справах нацыянальнасцяў РСФСР). Яго дзейнасць пад кіраўніцтвам А. Чарвякова, З. Жылуновіча, А. Усціловіча разгортвалася больш у культурна-асветніцкім і агітацыйным кірунку сярод беларусаў-бежанцаў. У іх асяроддзі ствараліся розныя культурна-асветніцкія ўстановы, клубы, гурткі (Беларускае навукова-культурнае таварыства, клуб «Беларус» у Маскве, Беларускае вольна-эканамічнае таварыства, «Беларуская хатка» у Петраградзе і інш.).

Намаганнямі супрацоўнікаў Белнацкама была заснавана першая савецкая газета на беларускай мове «Дзянніца» (рэдактар З. Жылуновіч). На яе старонках друкаваліся беларускія мастацкія творы, матэрыялы, якія асвятлялі дзейнасць Белнацкама.

Нарэшце ідэя беларускай дзяржаўнасці знайшла сваё ўвасабленне ў абвяшчэнні 1 студзеня 1919 г. Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Аднак ужо 16 студзеня 1919 г. ЦК РКП(б) выдае новы загад аб вылучэнні са складу Савецкай Беларусі Смаленскай, Магілёўскай і Віцебскай губерній і далучэнні іх да РСФСР (у сувязі са змяненнем знешніх абставін).

А ў лютым 1919 г. утвараецца Літоўска- Беларуская рэспубліка (ЛітБел) са сталіцай у Вільні.

З. Жылуновіч, А. Чарвякоў і іх прыхільнікі, абураныя абкарнаннем тэрыторыі Беларусі, накіравалі ў ЦК РКП(б) пісьмо з пратэстам супраць тэрытарыяльнага падзелу краіны. Вынікам такога дэмаршу стала тое, што на I Усебеларускім з’ездзе яны былі выключаны са складу ўрада БССР. У адрас З. Жылуновіча на з’ездзе прагучалі абвінавачванні ў тым, што ён несвоечасова ставіць пытанне аб утварэнні беларускай савецкай дзяржаўнасці [2, с. 45].

Аднак абысці, замоўчваць беларускае пытанне было ўжо немагчыма. Гэта добра разумелі і ва ўрадзе аб’яднанай Літоўска-Беларускай ССР, у склад якога, дарэчы, не ўвайшоў ні адзін беларус. Пацвярджэннем таму стаў Дэкрэт аб дзяржаўных мовах, згодна з якім мовы беларуская, літоўская, польская, руская і яўрэйская абвяшчаліся агульнадзяржаўнымі. Тады ж Наркамат асветы прыступіў да беларусізацыі школ. Для падрыхтоўкі настаўнікаў арганізоўваліся настаўніцкія курсы, на якіх асаблівая ўвага надавалася беларусазнаўству.

Заўважым, што сярод членаў ЦК КП(б)ЛіБ не было адзінага меркавання па пытанні нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва на Беларусі. Частка з іх па-ранейшаму выступала супраць аднаўдення беларускай савецкай дзяржаўнасці, прапаноўваючы культурна-нацыянальную аўтаномію ў межах Мінскай губерніі, якая, у сваю чаргу, павінна была ўвайсці ў склад РСФСР як адміністрацыйна-гаспадарчая адзінка (В. Кнорын, М. Калмановіч, І. Рэйнгольд).

Інакш вырашэнне гэтай праблемы бачылі камуністы-беларусы, якія знаходзіліся на Заходнім фронце. У маі 1920 г. па ініцыятыве А. Чарвякова (ён узначальваў Савецкі аддзел Рэўваенсавета Заходняга фронту) быў праведзены шэраг нарад прадстаўнікоў ініцыятыўных груп камуністаў-беларусаў, дзе абмяркоўвалася адзінае пытанне – аднаўленне савецкай улады і самавызначэнне Беларусі (З. Жылуновіч, А. Гурло, С. Несцер, І. Багдановіч і інш.).

На адной з такіх нарад (23 мая 1920 г., Смаленск) была прынята рэзалюцыя «Аб самавызначэнні Беларусі» з прапановай стварэння Рэвалюцыянага камітэта Беларусі як «аўтаномнага арганізма Расіі» [3, с. 144–145].

Многія партыйныя арганізацыі падтрымалі рэзалюцыю. Падобныя ідэі выказваліся на сялянскіх з’ездах і сходах, на сходах беларусаў-чырвонаармейцаў. Гэтыя ідэі былі папулярныя і сярод беларускай народнай інтэлігенцыі. Улічваючы такі масавы настрой, за аднаўленне Беларускай савецкай дзяржаўнасці выказаўся і ЦК КП(б)ЛіБ.

Паўторнае абвяшчэнне незалежнай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь (ССРБ) адбылося 31 ліпеня 1920 г. Хутка высветлілася, што ССРБ узнаўляецца толькі на шасці паветах Мінскай губерні. У межах гэтай тэрыторыі беларусы атрымалі культурна-нацыянальную аўтаномію, што, фактычна, было трансфармацыяй былой ідэі А. Мяснікова аб захаванні Заходняй вобласці як адміністрацыйна-тэрытарыяльнай адзінкі ў складзе РСФСР.

З гэтага моманту пытанне аб пашырэнні тэрыторыі рэспублікі становіцца адным з галоўных у дзейнасці камуністаў-беларусаў, дзеячаў культуры і беларускага нацыянальнага руху.

Раз’яднанне этнічнай тэрыторыі негатыўна адбілася на развіцці працэсаў нацыянальнай кансалідацыі. Адміністрацыйныя межы адноўленай БССР не ўлічвалі этнічную тэрыторыю рассялення беларусаў. На сумежных тэрыторыях РСФСР знаходзілася значна больш беларусаў, чым непасрэдна ў БССР, якая ўключала толькі шэсць паветаў Мінскай губерні. У такіх умовах немагчыма было аб’яднаць беларускую нацыю, быць раўнапраўнай (асабліва ў эканамічных адносінах) сярод іншых рэспублік СССР. У межах адной губерні рэспубліка была нежыццяздольнай ва ўсіх адносінах.

Усведамляючы гэта, група беларускіх камуністаў (Я. Каранеўскі, С. Булат, А. Сташэўскі і інш.) у студзені 1921 г. накіравала ў ЦК КП(б)Б дакладную запіску, дзе абгрунтавала ідэю самавызначэння беларускай нацыі ў этнічных межах. Яшчэ ішлі мірныя перагаворы з Польшчай, і менавіта ў гэты час было ўзнята пытанне аб стварэнні «ўзорнай Беларускай Савецкай Рэспублікі ў яе эканамічных граніцах (этнаграфічнае супадае з эканамічнай)», што, на думку аўтараў гэтых матэрыялаў, «будзе мець вялікае дэманстрацыйна-палітычнае значэнне». «Толькі так будуць зняты папрокі ў адрас Савецкай Расіі з боку Польшчы ў прымусовай русіфікацыі Беларусі…, а ў асяроддзі беларусаў ўмацуецца ўдзячнасць да савецкай улады як да сваёй улады» [4, с. 96–97].

Аўтары звароту ставяць перад ЦК РКП(б) пытанне аб неабходнасці пашырыць межы ССРБ на ўсход «за кошт зямель, якія разам з уездамі Мінскай губерні складаюць адзіны вытворча-гаспадарчы і этнаграфічны беларускі арганізм» [4, с. 97], гэта значыць, за кошт далучэння да яе Віцебскай і Гомельскай губерняў, некаторых уездаў былой Магілёўскай губерні, далучаных раней да Смаленскай.

Адзначым, што разам з пашырэннем тэрыторыі Беларусі адной з галоўных задач лічылася «ўмацненне беларусізацыі, пашырэнне беларускіх выдавецтваў і выданне літаратуры на беларускай мове, а таксама ўтварэнне адпаведнага органа ўнутры КП(б)Б, які павёў бы работу сярод беларускіх мас на беларускай мове…» [5, с. 129].

Тады, у 1921 г., гэтыя прапановы не знайшлі падтрымкі ў цэнтральных установах, аднак трохі пазней, калі беларусізацыя стала дзяржаўнай палітыкай, усе яны былі здзейснены, а іх ініцыятары сталі аднымі з самых актыўных праваднікоў беларусізацыі. Сярод іх – А. Чарвякоў, З. Жылуновіч, У. Ігнатоўскі, А. Бурбіс, А. Баліцкі, С. Булат, Я. Каранеўскі і інш.

Афіцыйна пытанне аб ўзбуйненні тэрыторыіі БССР было пастаўлена ў сакавіку 1923 г. на VII з’ездзе КП(б)Б. У рэзалюцыі «Па нацыянальным пытанні» было адзначана, што «шпарка адрадзіць Савецкую Беларусь можна толькі ўключыўшы ў тэрыторыю Беларусі сваяцкія ёй суседнія раёны» [6, с. 254]. Меліся на ўвазе Віцебская і Гомельская губерні, а таксама частка Смаленскай з большай колькасцю беларускага насельніцтва. З’езд падкрэсліў неабходнасць перагляду існуючага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення і перагрупіравання раёнаў у адпаведнасці з іх натуральнымі асаблівасцямі з мэтаю канчатковага вызначэння тэрыторыі Беларусі.

Настойлівыя патрабаванні кіраўніцтва Беларусі вымусілі Прэзідыум ЦВК РСФСР прыняць 3 сакавіка 1924 г. пастанову аб передачы БССР тэрыторый, дзе пражывала пераважна беларускае насельніцтва, 8 паветаў Віцебскай губерні, 6 паветаў Гомельскай і 2 паветаў Смаленскай губерні. Адзначана было таксама, што БССР неабходна забяспечыць усімі сродкамі «для вядзення культурна-асветніцкай працы на мовах большасці насельніцтва БССР, …і звярнуць асаблівую ўвагу на выдавецкія патрэбы Беларусі» [7, с. 221].

Адразу ж пасля ўзбуйнення тэрыторыі краіны ўрад БССР, Наркамасветы ўзялі курс на выраўноўванне становішча ў далучаных частках, у першую чаргу ў галіне народнай адукацыі. Сітуацыя ўскладнялася тым, што фактычна на гэтых тэрыторыях ажыццяўлялася палітыка русіфікацыі: беларускія школы былі адзінкавыя, спробы пераводу навучання на беларускую мову сустрэлі тут супраціўленне з боку кіраўніцтва мясцовых устаноў народнай адукацыі. Беларускамоўных выданняў наогул не было. Кіраўніцтва гэтых губерняў неаднаразова прымала пастановы аб адсутнасці ўсялякіх падстаў для якойнебудзь беларускай работы на іх тэрыторыях, а сваёй дзейнасцю не толькі не стымулявала гэтую працу, але і стварала перашкоды.

Узбуйненне Беларусі ў 1924 г. не было канчатковым. Па-за межамі рэспублікі яшчэ заставаліся тэрыторыі, на якіх пераважна жыло беларускае насельніцтва. Таму беларускае кіраўніцтва пачало падрыхтоўчую працу па вырашэнні пытання аб далучэнні Гомельскай губерні да БССР. У верасні 1926 г. у ЦК УКП(б) было накіравана пісьмо з абгрунтаваннем неабходнасці далучэння Гомельшчыны да БССР: падкрэслівалася, што «гэтая тэрыторыя ўтварае разам з БССР адзіны эканамічны арганізм, а мясцовае насельніцтва з’яўляецца этнічна беларускім» [8, с. 98]. Дарэчы, рашэнне аб неабходнасці далучэння да БССР тых паветаў, дзе пераважала беларускае насельніцтва, было прынята Гомельскім губернскім з’ездам яшчэ ў 1923 г.

Для больш дэталёвага вывучэння становішча была ўтворана камісія Палітбюро ЦК УКП(б) на чале з Я. Петэрсам з мэтай збірання матэрыялаў аб нацыянальным складзе, эканамічным становішчы і настроях мясцовага насельніцтва. Са свайго боку беларускае кіраўніцтва накіравала шэраг навуковых экспедыцый на Гомельшчыну з мэтай вывучэння нацыянальнага складу насельніцтва.

У выніку праведзенай падрыхтоўчай работы 6 снежня 1926 г. Прэзідыум ЦВК РСФСР прыняў пастанову аб расфірмаванні Гомельскай губерні і передачы Гомельскага і Рэчыцкага паветаў у склад БССР [9, с. 35].

Адпаведная пастанова «Аб далучэнні да БССР Рэчыцкага і Гомельскага паветаў са складу былой Гомельскай губерні РСФСР» была прынята ЦВК БССР 11 снежня 1926 г. Адзначым, што ўжо ў гэтым дакуменце спецыяльна агаворвалася, што пры правядзенні «ўсіх практычных мерапрыемстваў па ажыццяўленні нацыянальнай палітыкі і культурнага будаўніцтва ў Гомельскім і Рэчыцкім акругах неабходна строга ўлічваць патрэбы і інтарэсы ўсіх насяляючых гэтыя акругі нацыянальнасцяў» [9, с. 35].

Спробы перешкодзіць вяртанню Гомельшчыны ў склад БССР назіраліся з боку губернскага кіраўніцтва Гомеля. І прычын тут было некалькі: па-першае, кіруючыя пасады ў Гомельскай губерні займалі ў асноўным людзі небеларускай нацыянальнасці; па-другое, на новыя беларускія тэрыторыі аўтаматычна распаўсюджвалася палітыка беларусізацыі, якая ў 1926 г. ішла ўжо поўным ходам. Гэта не падабалася мясцовым уладам, якія адмоўна ставіліся да адукацыі на беларускай мове, стрымлівалі яе пашырэнне ў іншых сферах. Як вынік – негатыўнае стаўленне часткі насельніцва Гомельшчыны да беларусізацыі, што і спрабавалі выкарыстаць мясцовыя кіраўнікі, каб сарваць магчымае далучэнне Гомельшчыны да БССР.

Улічваючы такое становішча, ЦВК БССР на IV сесіі ў студзені 1927 г. асабліва падкрэсліваў, што ў далучаных раёнах беларусізацыю трэба праводзіць паступова, вызначаючы больш позднія яе тэрміны [10, с. 17].

У выніку ўзбуйнення ў 1924 і 1926 гадах тэрыторыя Беларусі перавысіла 125 тыс. км^2, дзе жыло каля пяці мільёнаў чалавек, абсалютную большасць якіх складалі беларусы [11, с. 476]. Такая колькасць насельніцтва давала ўжо падставы лічыць сябе немалой нацыяй, ставіць вялікамаштабныя задачы па эканамічным і культурным развіцці.

У адозве «Да ўсіх працоўных Савецкай Беларусі» асабліва падкрэслівалася, што гэтая падзея сведчыць пра тое, што «ў межах СССР нацыянальнае пытанне вырашаецца ў плоскасці сапраўднага забеспячэння працоўным усіх нацыянальнасцей магчымасці выкарыстаць заваёвы рэвалюцыі для свайго эканамічнсага і культурнага развіцця» [9, с. 35].

Заключэнне. Абвяшчэнне БССР, узʼяднанне Беларусі сталі галоўнымі перадумовамі беларусізацыі, падмурак якой быў створаны ў працэсе разгортвання беларускага нацыянальнага руху. Практычныя вынікі дзейнасці ўрада БНР і Беларускага нацыянальнага камісарыята па культурна-нацыянальным адраджэнні фактычна стварылі першапачатковую базу, на аснове якой і будзе разгортвацца ў 1920-я гады беларусізацыя.

Спіс літаратуры

1. Асіноўскі С., Кнорын В. Мы лічым, што беларусы не зʼяўляюцца нацыяй… // Беларуская мінуўшчына. 1995. № 4. С. 12–15.
2. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). Ф. 4. Воп. 1. Спр. 5.
3. Сташкевич Н. На грани возможного // Неман. 1989. № 10. С. 144–146.
4. Лыч Л. М. Ликвидация экономического и социально-культурного неравенства союзных республик на примере БССР (1917–1941 гг.). Минск: Наука и техника, 1987. 287 с.
5. КПБ в резолюциях и решениях съездов и пленумов ЦК. Минск: Беларусь. 1983. Т. 1. 527 с.
6. Будзін Ш. А. Нацыянальнае пытанне. Менск: Дзяржаўнае выд-ва Беларусі, 1932. 392 с.
7. НАРБ. Ф. 6. Воп. 1. Спр. 345 (4.1).
8. НАРБ. Ф. 4. Воп. 21. Спр. 98.
9. НАРБ. Ф. 6. Воп. 1. Спр. 947.
10. Чацвёртая сесія ЦВК БССР VIII склікання. 18–28 студзеня 1927 г. Стэнаграфічная справаздача. Мінск: Выд-ва ЦВК БССР. 1927. 526 с.
11. Беларусы. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. Мінск: БелЭн, 1993. Т. 1. С. 464–481.

References

1. Asinouski S., Knorin V. We believe that the Belarusians do not zyavdyayutstsa nation... . *Belaruskaya minuushchyna* [Belarusian history], 1995, no. 4, pp. 12–15 (In Belarusian).
2. National Archive of the Republic of Belarus (NARB). Fund 4. I. 7. F. 5.
3. Stashkevich N. On the edge of the possible. *Neman* [Neman], 1989, no. 10, pp. 144–146 (In Russian).
4. Lych L. M. *Likvidatsiya ekonomicheskogo i sotsial'no-kul'turnogo neravenstva soyuznykh respublik na primere BSSR (1917–1941)* [Elimination of economic and socio-cultural inequality of the union republics using the example of the BSSR (1917–1941)]. Minsk, Nauka i tekhnika Publ., 1987. 287 p. (In Russian).
5. *KPB v rezolyutsiyakh i resheniyakh s'yeyzdov i plenumov TsK* [KPB in resolutions and solutions congresses and plenums CK]. Minsk, Belarus Publ., 1983, vol. 1. 527 p. (In Russian).
6. Budzin Sh. A. *Natsyyanal'naye pytanne* [The national question]. Minsk, Dzyarzhaunaye vydavetstva Belarusi Publ., 1932. 392 p. (In Belarusian).
7. NARB. Fund 6. I. 1. F. 345 (4.1).
8. NARB. Fund 4. I. 21. F. 98.
9. NARB. Fund 6. I. 1. F. 947.
10. The fourth session of the CEC of the BSSR XVIII convocation. 18–28 January 1927. Verbatim Report. Minsk, Vydavetstva TsVK BSSR Publ., 1927. 526 p. (In Belarusian).
11. *Belarusy*. Entsyklapedyya gistoryi Belarusi. T. 1 [Encyclopedia of the history of Belarus. Vol. 1]. Minsk, BelEn. Publ., 1993, pp. 464–481 (In Belarusian).

Інфармацыя пра аўтара

Каляда Іна Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Свярдлова, 13а, Рэспубліка Беларусь).

Information about the author

Kolyada Ina Vladimirovna – PhD (History), Associate Professor, Assistant Professor, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., 220006, Minsk, Republic of Belarus).

Паступіў 16.09.2024